

KYMMENEN VUOTTA VIRSUA

Viro ja suomi kohdekielinä -hanke (Virsu)¹ juhli kymmenvuotista toimintaansa 19.–20. tammikuuta Joensuussa järjestämällä kolmannen kansainvälisen konferenssin. Virsu sai alkunsa Tartossa ja Tallinnassa syyskuussa 1997 pidetyissä neuvotteluissa. Vähitellen mukaan on tullut uusia yhteistyökumppaneita, ja nykyisin lähes kaikissa Suomen ja Viron yliopistoissa toimii joku Virsun yhteyshenkilönä. Kun tavoitteena on ollut luoda edellytykset alan tutkijoiden ja jatko-opiskelijoiden väliselle yhteistyölle, on jonkinlainen tapaaminen yritetty järjestää vuosittain. Virsu-kokouksia on pidetty Joensuussa (1998), Oulussa (1999), Tallinnassa (2000), Helsingissä (2001) ja Jyväskylässä (2005). Työpaja järjestettiin XXX Kielitieteen päivien yhteydessä Joensuussa (2003) ja yhdeksännen pohjoismaisen kaksikielisyyskonferenssin yhteydessä Joensuussa (2006). Ensimmäinen kansainvälinen konferenssi pidettiin 26.–27.4.2002 Joensuussa ja toinen 19.–20.3.2004 Oulussa.

Virsun toiminnan yksi ulottuvuus on opiskelijoiden neuvominen ja ohjaus. Paitsi opiskelijoille myös vartuneemmilta tutkijoille ovat kokoukset, konferenssit ja työpajat mahdollistaneet tutkimustyötä keskustelemisen ja esitelmöinnin. Virsun ohjaajat ovat kirjoittaneet suosituksia apuraha-anomuksia varten sekä lausuntoja opinnäytetöistä. Hankkeen kautta on löytynyt asiantuntijoita plenaristeiksi, opettajavaihtoon ja vastaväittäjiksi. Virsulaiset ovat

julkaisseet sekä teoreettisia että soveltavia julkaisuja (esimerkiksi Nissilä 2001). Varsinaisia Virsu-julkaisuja on kolme: *Viro ja suomi: kohdekielet kontrastissa* (Muikku-Werner ja Remes 2003), *Suomi ja viro kohdekielinä* (Sulkala ja Laanekask 2004) ja osa teoksesta *Lähivertailuja 17* (Kaivala ja Pruuli 2006).

Virsu-yhteistyön pysyvänä lähtökohtana on ollut ajatus siitä, että lähisukukielten oppimisessa ja opettamisessa on paljon samankaltaisuutta, joten asioiden pohtiminen yhdessä on mielekästä. Kiinnostusta suomea ja viroa kohtaan on lisännyt niiden virallinen asema EU-kielinä: niin kääntäjiä kuin tulkkejakin tarvitaan lyhyellä varoitusajalla. Viron venäjänkieliselle vähemmistölle viro taito on välttämätön jo kansalaisuudenkin saamista varten. Molemmissa maissa yliopistot ovat kansainvälistyneet, ja vaihto-opiskelijat tarvitsevat kielitaitoa selvittääkseen arjen vaatimuksista. Kauppasuhteet ovat lisääntyneet entisestään. Molemmissa maissa on pieni sukukielinen vähemmistö. Kielitaitoa kehittämään tarvitaan opetusta, ja opetuksen tason parantamiseksi tarvitaan tutkimusta. Virsu yrittää tuottaa sellaista tietoa, joka on helposti sovellettavissa käytännön opetustyöhön. Tuloksilla toivotaan olevan merkitystä myös kansainväliselle tutkimukselle: kohdekielten valikoima on viime aikoihin asti ollut varsin yksipuolinen — oppimista koskevat universaaliusoletukset pitää osoittaa tähänastista mittavammin oikeiksi

¹ Ks. myös www.joensuu.fi/suomi/virsu.

tai vääriksi. Virsu-hankkeen tutkimuksen kohteina ovat olleet muun muassa oppijoiden lähtökielen ja lähtökulttuurin vaikutus suomen tai viron oppimiseen sekä myönteisen ja kielteisen siirtovaikutuksen laatu sukukieltä tai ei-sukukieltä puhuvan oppijan tuotoksissa.

Kolmanteen kansainväliseen konferenssiin saapui osallistujia paitsi kotimaasta myös muun muassa Itävallasta, Ruotsista, Tanskasta, Unkarista, Venäjältä ja Virossa. Heitä oli yhteensä noin 70, ja esitelmiä oli lähes 40. Tällä kertaa ei rajoitettu käsittelemään pelkästään viron ja suomen oppimisen ja opettamisen ongelmia vaan puututtiin lähialueidenkin pieniin kieliin, ennen kaikkea karjalaan.

Kielipoliittiset ratkaisut ovat tärkeitä kaikkialla. Pääpuhujista ensimmäinen, professori JARMO LAINIO (Mälardalenin korkeakoulu, Eskilstuna), esitteli Euroopan neuvoston vähemmistökielisopimusta, joka suojaa alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä. Sopimus on kansainvälinen ja laillisesti sitova. Sen on allekirjoittanut 36 ja ratifioinut 21 valtiota, ja se on astunut voimaan vuonna 1998. Näiltä valtioilta edellytetään aktiivista toimintaa. Ensiksi niiden on laadittava kuvaus vähemmistökielistään ja alueellisista kielistään, joiden käyttöä pyritään sitten monipuolistamaan. Ihmisiä rohkaistaan puhumaan vähemmistökieltä kaikilla julkisen elämän alueilla. Tällä tavoin tuetaan Euroopan monikielisyttä ja monikielisen identiteetin rakentumista. Tilanteen kehittymisestä on raportoitava joka kolmas vuosi, eli asioiden edistymistä todella seurataan. Jokainen valtio voi valita, millaisia tavoitteita esimerkiksi vähemmistökielen koulutukselle asetetaan. Viime aikoina Ruotsissa on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, millainen kuva vähemmistökielestä ja sen puhujista annetaan: kielteisiä stereotyyppioita on vältettävä.

Professori BIRUTE KLAAS (Tarton yliopisto) luennoi viron kielen kehittämisstrategiasta vuosiksi 2004–2010. Strategian peruslinjauksen mukaan viro on Viron ainoa valtionkieli. Päämääränä on, että virossa on ilmaiskeinoja kaikkia olennaisia elämäntaloja varten ja että se toimii monikansallisen yhteiskunnan kanssakäymisen välineenä. Avainalueita ovat kielenhuolto, -suojaus ja -tutkimus sekä kieliteknologisen tuen luominen. Viron kielineuvosto seuraa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Myös korkeakoulut tukevat kehitystä omalta osaltaan. Tähän mennessä ovat toteutuneet jo muun muassa seuraavat asiat: korkeakouluille on laadittu viron kielen ilmaisutaidon kurssi, jota on suositeltu käytettäväksi jokaisessa oppiaineessa, ja on kehitetty vironkielisten yliopisto-oppikirjojen julkaisuohjelma. Kaikkien suunnitelmien toteuttaminen ei kuitenkaan ole täysin ongelmatonta, koska osa ihmisistä ei piittaa viron kielen kysymyksistä, eikä viron kielen asiantuntijoita ehkä tulevaisuudessa ole riittävästi.

Konferenssin päätti professori MAISA MARTININ (Jyväskylän yliopisto) esitelmä. Martin korosti sitä, että viron ja suomen tutkimuksen tulisi suuntautua entistä kansainvälisempiin kysymyksiin. Pienten kielten erityispiirteiden analyysit eivät välttämättä ylitä julkaisukynnystä, mutta yleisesti kiinnostavaa sen sijaan on, mikäli viron ja suomen oppimista käsittelevillä tutkimustuloksilla voidaan kiistää vieraan kielen omaksumista koskevien väitteiden universaalius. Tähänastinen tutkimus on keskittynyt jonkin tuotoksen kuvaukseen, suosituimpana menetelmänä on ollut virheanalyysi ja suurin osa aineistosta on opiskelijoiden tuotoksia. Vastaisuudessa tarvittaisiin pitkittäistutkimusta sekä prosessin, puheen ja vuorovaikutuksen systemaattista tutkimusta siten, että teoreettiset lähtökohdat on tuotu esiin riittävän selkeästi.

Muiden esitelmien aiheet liittyivät paitsi viron ja suomen oppimiseen ja opettamiseen myös niiden rakennepiirteisiin: erilaisten taivutusmuotojen olemusta pohdittiin sekä kontrastiivisesti että opetuksen näkökulmasta. Niin lasten kuin aikuistenkin kaksikielisyys ja kielenvaihto puhuttivat. Esimerkiksi parisuhteessa ei toisen kielen valta-asema ole välttämättä positiivinen kokemus: persoonallisuus voi kaventua, kun vieraalla kielellä ei pystytä tuomaan esille kaikkia itsen ominaispiirteitä, vaikkapa huumorintajua. Etsittiin vastauksia myös kysymyksiin siitä, miten eri äidinkielten puhujat oppivat viroa ja suomea ja millaisia kokemuksia on opettajien koulutuksesta. Karjalan kielen säilymistä sekä elvyttämisen välineitä ja keinoja pohdittiin kolmessa esitelmässä. Karjalaa opetetaan 11 koulussa, mutta kieltä säilyttänyt maalaisväestö vähenee ja maalaiskouluja suljetaan. Kirjotetun kielen merkitys kasvaa, se on saanut norminsa ja sanakirjoja ja kielioppeja on laadittu, mutta ponnistelut kielen virallistamiseksi eivät ole onnistuneet.

Teemoina olivat myös suomen ja viron asema ulkomailla tehdyssä fennougristisessa tutkimuksessa, pienen kieliyhteisön kieli toisena kielenä sekä murteiden käytön historia. Viron ja suomen käyttö ja sen vaikeudet ovat kesto-suosikkiaiheita. Erilaiset opetusmenetelmät — niiden edut ja haitat — kuuluvat opettajien arkeen; esillä olleista menetelmistä kaikki korostavat vuorovaikutustaitojen lisäämistä. Tämä painopiste näkyy esimerkiksi uudessa unkarilaisille opiskelijoille tarkoitetussa suomen kielen ja kulttuurin oppikirjassa. Kielikontaktit olivat esillä niin yksilö- kuin yhteisötasollakin. Venäläisten vironoppijoiden koodinvaihtoa auttaa heitä ratkaisemaan kommunikatiivisia ongelmia, joten ilmiötä ei voi pitää kielteisenä. Kohtaavat kielimuodot voivat olla erilaisia. Inkerinsuomalaisen puheessa kohtaavat yleiskieli ja murre. Tornion-

jokilaaksossa kohtaavat meän-, suomen- ja ruotsinkieliset nuoret: heidän slanginsa on melkoinen kimara, johon vielä englantikin tuo oman lisämakunsa.

Aineistotyöpajassa keskusteltiin siitä, mitä ja millaisia suomi tai viro toisena kielenä -oppijoiden tuottaman kielen — puheen tai kirjoituksen — korpuksia on olemassa tai kehitteillä. Tämän tiedon perusteella on mahdollista hahmottaa, miten alan aineistoja voidaan vastaisuudessa kehittää, muokata ja ylläpitää. Myös yhteistyön ja työnjaon organisoiminen oli kokoontumisen yhtenä tavoitteena.

Tulevaisuudessa Virsun toiminta laajentuu: opetettavina ja opittavina kohdekielinä eivät kiinnosta enää ainoastaan viro ja suomi vaan kaikki suomalais-ugrilaiset kielet. Tämä aluelajennus mahdollistaa muun muassa sen, että sekä lähialueilla puhuttavien pienten kielten sekä etäisempienkin sukukielten oppimisen ja opettamisen tai elvyttämisen tutkijat saadaan mukaan Virsu-yhteistyöhön. ■

PIRKKO MUIKKU-WERNER

Sähköposti:

pirkko.muikku-werner@joensuu.fi

KIRJALLISUUTTA

- KAIVAPALU, ANNEKATRIN – PRUULI, KÜLVI (toim.) 2006: *Lähivertailuja 17*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MUIKKU-WERNER, PIRKKO – REMES, HANNU (toim.) 2003: *VIRSU. Viro ja suomi: kohdekielet kontrastissa*. Lähivertailuja 13. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- NISSILÄ, LEENA 2001: *Lopussa kiitos seisoo. Lisälukemisto suomen kielen tunneille*. Tallinna: Soome Instituut.
- SULKALA, HELENA – LAANEKASK, HELI (toim.) 2004: *VIRSU II. Suomi ja viro kohdekielinä*. Lähivertailuja 15. Oulu: Oulun yliopisto.